

BERTEL THORVALDSENS HERKOMST

Af *Louis Bobé*.

Spørgsmaalet om Bertel Thorvaldsens rette Fødselsaar har i de seneste Aar atter og atter været Genstand for Drøftelse og har særlig i Dagspressen fremkaldt forskellige Indlæg, hvis Argumentation nu skal sammenfattes i Korthed.¹

For den længe uanfægtede Antagelse, at Thorvaldsen fødtes 19 Novbr. 1770, taler de vægtigste Grunde. Først og fremmest hans egen Angivelse til Baronesse Stampe, der ogsaa under hans Ophold paa Nysø fejrede denne Dag som den eneste rigtige og gældende.² Samme Aar og Datum anføres i de Optegnelser om Thorvaldsens Levnet, som skyldes hans Ungdomsven P. H. Haste, der sikkert oftere maa have været til Stede, naar hans Fødselsdag mindedes i det fædrene Hjem, og har optegnet Dagen i en Skrivekalender.³ Endelig fejredes Hundredaarsfesten for den store Kunstner uomstridt samme Dag i 1870.

Tvivlen om Rigtigheden af Aar og Dag er dels opstaaet ved nogle Ytringer af Thorvaldsen, som næppe skal tages altfor alvorligt, dels ved Udenomssnak og den Omstændighed, at man forgæves havde eftersøgt baade Antegnelsen om hans Daab og hans Forældres Vielse i Københavns Kirkebøger. Hertil er at bemærke, at Præsten paa en Tid, da Bestemmelsen om dobbelte Registre endnu ikke var indført, mulig har forsømt at indføre Daaben, hvad man har mange Exempler paa, og at Vielsen kan have fundet Sted udenfor København. Ingen Genealog tør vel paastaa at have gennemforsket alle Landets Kirkebøger, og ikke faa af disse er desuden gaaet tabt. Tilmed lader en Tradition Thorvaldsen fødes paa en Rejse, Forældrene skulde have gjort til Island. Tvivlen fik yderligere Næring ved at F. Weilbach i sit Kunstnerlexikon hævdede, »at der er Grund til at tro, at man gjorde Thorvaldsen mindst to Aar for gammel for at faa ham konfirmeret ved 14 Aars Alderen saa nær som muligt, hvilket skulde staa i Forbindelse med,

¹ Persh. Tidsskr. 6, VI, 160 ff., 7, III, 74. Berl. Tid. 25.-27. Nov. 1931; 26. April 1932.

² R. Stampe, Erindringer om Thorvaldsen, 1912, 85, 91.

³ Riises Archiv XVI (1824), 369—73. Orig. i Bakkehusets Arkiv.

at han ellers næppe havde fyldt 11 Aar, da han i Oktober 1781 optoges i Akademiets første Frihaandstegneskole«. Mærkeligt nok oplyser Weilbach selv, at det ikke var enestaaende, at Drengene saa tidligt fik Adgang til Skolen. *W e r l a u f f* angiver at være kommet i den saakaldte Ornamentskole i sit 12. Aar,¹ og *A u g. H e n n i n g s* omtaler denne Aftenskole som besøgt af Haandværkerdrene, og ved Bertel Thorvaldsens ualmindelige Nemme er det vel ikke saa underligt, at han optoges i Skolen endnu tidligere end andre.²

Som det fremgaar af Weilbachs haandskrevne Samlinger, har han udfra de anførte Synspunkter undersøgt Fødselsstiftelsens Protokoller og fundet tre Børn af Navnet Bertel, indkommet henholdsvis Dec. 1771, Okt. 1772 og Febr. 1773, hvoraf fremgaar, at dette Fornavn har været meget yndet paa hin Tid. Hertil kommer en fjerde Bertel, fundet af Overretssagfører *H. M a l l i n g* i samme Bog; Bertel Torvals, født (døbt) 13. N o v b r. 1768, hvilket Datum kontrolleres af Tilføjelsen 24 Søndag efter Trinitatis.³

Hvor fristende det end kan være, som hævdedet af afd. Landsarkivar *G. H o r n e m a n n*, at identificere det her nævnte Barn med vor store Kunstner, baade for Navnenes Skyld og fordi Fødselsdagen kommer nær op ad den, Thorvaldsen selv har opgivet, bør man være varsom med at fastslaa Slutningen som en afgjort Kendsgerning. Dels kunde det jo være en ældre, som lille afdød Broder til Kunstneren, og dels behøver Faderen ikke at have været en Thorvaldsen, men en eller anden Mand af Navnet Thorvald. Endelig bør det erindres, at Kunstnerens Fader Gotskalk havde en Broder *A r e* (tidligere omtalt i nærværende Tidsskrift 7 III 75), og desuden levede i København en *T h o r v a l d T h o r v a l d s e n* fra Øfjord paa Island, der 1788 paa Grund af Forfalskning af Banksedler dømtes fra Livet, men blev benaadet, endvidere en *V æ g t e r T h o r v a l d s e n*.⁴ Foruden de fire nævnte, kan der have været flere af Navnet Thorvaldsen, man ikke kender.

Imod Antagelsen, af den 1768 fødte Bertel Torvals er identisk med Kunstneren, taler bestemt Faderens Angivelse i Folketællingslisten for 1787, i hvilken han har opført sin Søns Alder til 17 Aar, og *dette stemmer altsaa med det oprindeligt* og i mere end et Aarhundrede *anerkendte Aarstal 1770* for Bertel Thorvaldsens Fødsel. Da vor Kunstner blev konfirmeret 15 April 1787, var han altsaa 16 Aar 4 Maanedes gammel; havde han været født 1768,

¹ Hist. Tidsskr. 4. IV. 272 f.

² Aug. Hennings' Dagbog 1802 (Danske Mag.).

³ Politiken 1918 ⁹/₁₀ og Nat. Tid. 1920 ⁷/₁₁.

⁴ Om Torvald Torvaldsen se nærmere Danske Kancelli, Rotuli, 1. Febr. 1788. Suppliquer 1788. O. B. Nr. 2049.

vilde han have været over 18 Aar, med andre Ord en usandsynlig gammel Konfirmand.

Thorvaldsens længe ensidigt og med Urette haardt bedømte Fader sigtes nu atter af den eller dem, der vil opretholde Hypotesen om Aaret 1768, for at have forfalsket Sønnens Alder. Først skal han have gjort ham to Aar ældre, for at faa ham ind paa Akademiet, og nu to Aar yngre, for, »saa længe som muligt at skjule, at han var uægte født«. Og dette skulde han have gjort netop i det Aar, hvor han dog efter al Rimelighed har maattet forelægge en Daabs- eller Fødselsattest i Anledning af Konfirmationen. Kan man virkelig tiltro jævne Folk i en Storstad paa hin Tid en saadan Ømskindethed, at ville forvanske deres Søns Fødselsaar 17 Aar efter, for at skjule, at han var født før Ægteskabets Indgaaelse eller var Frugten af en løs Forbindelse? Den sidstnævnte Formodning kan i hvert Fald bestemt afvises som fuldstændig ubegrundet, eftersom Thorvaldsens Forældre *senest i Foraaret 1771* i en officiel Kilde *opgives som Ægtefolk*.

At Thorvaldsen blev saa sent konfirmeret, skulde, har man sagt, have sin Aarsag i, at han var saa langt tilbage. Derom ved man intet positivt. At Præsten Høyer ved Holmens Kirke i Listen over Konfirmanderne betegner Bertel som Monsieur, kan vel snarere end Alderen tilskrives den Omstændighed, at Præsten gennem sin Broder, Maleren Cornelius Høyer, Thorvaldsens Lærer, vidste, at Thorvaldsen faa Maaneder (Jan.) før var blevet udmærket med Akademiets Sølvmedaille. Det lyder endeligt ganske usandsynligt, at Thorvaldsens Fader overfor de to Brødre Høyer, der sikkert var godt underrettet om hans Familieforhold, skulde have forsøgt en Forvanskning af Sønnens Aldersangivelse, afvigende med to Aar fra den i Folketællingslisten opførte. De løst begrundede Sigtelser mod Thorvaldsens Fader som Dokumentforfalsker bør én Gang for alle afvises.

Om Thorvaldsens Forældre har jeg i Pershist. Tidsskrift (6 VI, 160 og 7 III, 74 f.) givet forskellige Meddelelser og især oplyst Moderens rette Navn Karen Dagnes og hendes rette Herkomst. Af Kirkebøgerne i Lemvig og Nørre Nisum (velvillig Oplysning fra Landsarkivet i Viborg) fremgaar følgende. Jakob Hansen Dagnes fra Dagnæs, Hatting H., Tyrsted Sogn, var først Musikantsvend i Ribe, hvor han 13 Aug. 1733 ægtede Sidsel Carlsdatter Mulvad, † 1767. O. 1735 blev han Organist i Lemvig og 1742 Degn i Nørre Nisum, hvor han døde i 1771. Han havde Børnene: Otto, f. 1733, Degn i Børglum; Karen, f. 1736 (se ndfr.); Jacob, f. 1740, boede 1771 i Thy; Hans, f. 1741, † 1787 i Skidengaard i Lem; Christian, f. 1743, var 1771 bosiddende i Norge; Erik Lemming, f. 1745; Anne, f. 1746, boede 1771 i Degneboligen i N. Nisum; Joha-

ne Erica, f. 1747, † lille; Johanne Erica, f. 1749, boede 1771 i Degneboligen; Carl, f. 1751, ligeledes.

Thorvaldsens Moder, Karen Dagnes, blev hjemmedøbt i Lemvig 16 Jan. 1736 og 17 Aar gl. i 1752 konfirmeret i Nørre Nissum. I Skifteakten efter Moderen 1767 angives, at hun er rejst til Kbhvn., »men vides ej enten hun er levendes eller død«; i 1771 ved Faderens Død siges hun at opholde sig i Kbhvn., »men hvor, vides ikke.«¹

At Thorvaldsens Forældre har været lovformeligt gift, stadfæstes af det 5 Maj 1771, *altsaa 1/2 Aar efter Sønnens Fødsel*, optagne Mandtal over de »udi Øster Quarteer boende Ægtepar i Huset Nr. 131«, nuværende Vingaardsstræde Nr. 12, ved Hjørnet af Smedens Gang, Nabostedet til den fra Ewalds Livshistorie kendte Gaard, hvor hans Ven Spendrup havde sit Brænderi. Antegnelsen lyder: *Torilsen, Billedhugger Svend, 28 Aar, gift 1. Gang; Kone, 24 Aar, gift 1. Gang*. Rigtigheden af denne Antegnelse staar sikkert til Troende.

Skønt Navnet er forskrevet, er der ingen Tvivl om Identiteten med Gotskalk Thorvaldsen, hvem man i 1762 finder opført i Extraskatten som Billedhuggersvend, idet Aldersangivelsen er overensstemmende med den af Thorvaldsens Fader i 1787 opførte (f. 1743), medens Hustruens afviger med 9—10 Aar fra Kirkebogens Antegnelse.²

Den næste Optegnelse om Thorvaldsens Forældre findes i Folketællingen 1787. I Listerne over Beboerne i Øster Kvarter, som er optagne af en i Penneføring øvet Mand, findes for Huset Nr. 299 opført: *1. Familie: Gotskalk Torwaltsen, Hosbond 44 Aar gift 1ste Gang. Karen hans Kone 38 Aar gift 1ste Gang. Bertel Torsen hans Søn 17 Aar ugift lærer Professionen*. Hvert Skema er paatrykt Bemærkningen: Personernes Alder, det løbende Alders Aar iberegnet, hvilket viser, at der er tilstræbt Stringens. At Sønnens Navn er opført som Torsen, skjuler sikkert ikke nogen Hemmelighed, men skyldes kun Skødesløshed.

Folketællingslisten, hvis Angivelse for Bertel Thorvaldsens Fødselsaar, mod hvis Rigtighed der ikke foreligger nogetsomhelst positivt begrundet Tvivl, oplyser os om det Milieu, den daglige Omgang, til hvilken Ynglingen var knyttet.

Som den anden i Huset boende Familie opføres Christian Granmølborg,³ Auditeur og Stads Sekretair, 73 Aar, med 200 Rd.Pension, Hustru og tre Døtre i en Alder af 20—17 Aar samt

¹ Skodborg A.s gejstlige Skifteprot. 305, 330.

² Folketælling 1801: Dr. Tværgade 345, Gotskalk Torvaltsen, Bildhugger, 62 A., 1. Ægteskab: Konen Karen Dagnes 54 A.

³ Persh. Tidsskr. 3 VI og IV 2; 5 IV.

en Søn paa 26 Aar, Fuldmægtig, ugift. Molberg er omhandlet i to udførlige Monografier af de norske Personhistorikere H u i t f e l d t K a a s og T h o m l e, der begge har givet ham et alt andet end smigrende Vidnesbyrd. Falskelig hævdede han at være Søstersøn af L u d v i g H o l b e r g, blev Student paa falske Attester, derefter afskediget paa Grund af Bedrageri og, saa mærkeligt det lyder, umiddelbart efter udnævnt til Garnisonsauditør og senere til Stabssekretær i Trondhjem. Fra dette Embede blev han kasseret for at have udfærdiget falske Attester og afskediget med Pension, hvorefter han flyttede til København. Her optraadte han som Romanforfatter og vandt det kongelige Landhusholdnings-selskabs Guldmedaille. I sit Ægteskab med C h r i s t i n e M a r i e F u c h s fra Kongsberg havde han den førnævnte Søn, der en Tid lang fristede Livet som Oversætter ved Berlingske Tidende, og af Døtrene har de ældste, S y l v i a og A m a l i e, en vis Interesse. Paa den Tid, Bertel Thorvaldsen og hans Forældre boede sammen med dem, var de to meget smukke Søstre forlovet med to Brødre, C h r i s t i a n og J e n s M i c h a e l H e r t z. Medens den første af disse efter et lystigt, udsvævende Studentertiliv, der nedbrød hans Helbred, forsøgte sig som Digter og endte som Klokker i Roskilde, gik den anden, mere adstadige, den theologiske Vej, blev Domprovst i Roskilde og senest Biskop i Ribe. Dennes Datter, hvis Erindringer er trykt,¹ betegner Døtrene som lystige og raske. Hos Molberg førtes »et overgivent, støjende og vist ikke ganske sædeligt Hus«, ogsaa betegnet som vist meget »farligt«. Her færdedes mange overgivne og støjende Fyre, hvilket bekræftes af den bekendte Skolemand S. B. T h r i g e,² der omtaler det overdaadige lystige Liv i den Molbergske Kreds.

Det »farlige« Hus i Laxegade er nuværende Nr. 20, men er sikkert helt eller delvis nedbrændt ved Københavns store Brand i 1795, dog snart efter genopstaaet. Unægtelig overraskes man ved i denne Smaakaarsgade at se Façaden smykket med en Række Balustre og Billedhuggerornamenter. Maaske tør man gætte paa, at disse skyldes Thorvaldsens Fader.

Efter det Billede, der nu engang har dannet sig om det uordentlige eller dog uharmoniske Samliv mellem Thorvaldsens Forældre, er man let tilbøjelig til straks at mistænke dem og Sønnen for at have sluttet sig til det slette Selskab i Molbergs Stuer. Men heri tager man meget fejl. Det er i dette Tidsskrift³ tidligere bleven oplyst, at Billedhugger Torvalsel [!], som Meddeleeren (H. W e i t e m e y e r) ikke fordrister sig til at identificere med Kunst-

¹ Mem. og Breve X, 17 f.

² Museum 1891 I, 105 f.

³ Persh. Tidsskr. 6. VI, 154.

nerens Fader, og hvis Bopæl han beklager ikke at kunne finde, i Marts 1787, altsaa umiddelbart før Sønnens Konfirmation, har indgivet en Klage til Magistraten over Auditor Molberg. Besværingen gaar ud paa, at Molberg og hans Selskab foruroligede ham Dag og Nat med uanstændig Syngen og Banden samt Støjen. Den Indstævnte blev kaldt op og maatte love, at det ikke skulde ske oftere. Unægtelig faar man heraf Indtryk af, at Thorvaldsens Fader var en alvorlig og stille Mand, der vilde værne sig og sine, ikke mindst vel Sønnen, der gik til Præsten, mod ulidelige Samboer.¹

Naar man tager i Betragtning, at den Del af Laxegade, i hvilken Bertel Thorvaldsens Forældre boede, var betydelig mere notabel end nu, og at deres Lejlighed var i Stueetagen, vægrer man sig ved at tro, at de økonomiske Kaar i Hjemmet, den Gang i alt Fald, var saa slette som hidtil antaget. Efterhaanden som der i Arkiverne dukker gamle Regninger op paa Billedskærerarbejder, Gotskalk Thorvaldsen har udført for Holmen, Theatret og Privatmænd, faar man afgjort Indtrykket af, at han var en stræbsom Mand, der ikke savnede Arbejde.

Tilbage staar i denne Sammenhæng en Omtale af endnu een Tvivl i Henseende til Kunstnerens Fødsel, nemlig hvorvidt Gotskalk Thorvaldsen var Kunstnerens virkelige Fader. Sandelig, faa herhjemme har som denne stilfærdige Mand været et saa efterstræbt Bytte for en sen Eftertids Sporlyst, Paahitsomhed og Sensationstrang.

Af Thieles Biografi af Thorvaldsen ved man, at denne har opgivet sin Moders Pigenavn at være Grønlund, hvad der altsaa vitterligt er forkert. Sikkert er det, at Thorvaldsens Forældre nød Understøttelse af en Grønlund, identisk med Anders Grønlund (1742—1807), fra 1769 Prokurator ved alle Over- og Underretter i Danmark og fra 1782 Underfoged ved Københavns Hof og Stadsret.² Et Slægtskabsforhold mellem ham og Thorvaldsens Moder har i hvert Fald hidtil ikke kunnet paavises.

I flere paa hinanden følgende Numre i Berlingske Tidende for Nov. 1931 er optaget en Række Indlæg til Gunst for den overraskende Nyhed, at Underfoged Grønlund maatte være Thorvaldsens virkelige Fader. En Indsender udtalte endog, at han ikke var i Tvivl om at Grønlund var Faderen. »Hovedmomenterne« i disse Afsløringer var: den førnævnte Understøttelse, Grønlund havde ydet, og den Omstændighed, at Thorvaldsens Biograf C. V. Oppermann og Red. af Dansk Biografisk Haandlexikon havde begaaet den Overilethed, paa Tryk at fremføre som en Kendsger-

¹ I Dansk biogr. Lex. hedder det, at Th. voxede op i et fattigt og uordentligt Hjem.

² H. Hjorth-Nielsen, Danske Prokuratorer, 1935, 119.

ning, at Bertel Thorvaldsen var født paa Fødselsstiftelsen 13. Nov. 1768. Endelig, og hvad Indsenderne særlig lagde Vægt paa, var, at Thorvaldsens Museum netop da havde erhvervet to farvelagte Portrættegninger af Underfoged Grønlund og Hustru, udførte af Thorvaldsen. Desuden blev man samtidig, i den af Berlingske Tidende foranstaltede Silhouetudstilling bekendt med et Par Skyggerids, der forestillede det samme Ægtepar. Man mente at kunne konstatere en paafaldende, »en ganske kolossal Lighed« mellem Underfogeden og Bertel Thorvaldsen. Hertil er at bemærke, som det ogsaa er blevet sagt, at det er utilbørligt at insinuere, at en Understøttelse skal være betinget af et lønligt Forhold, og endvidere, at en Portrætlighed kan bero paa Tilfældighed, og at det personlige Skøn er let paavirkeligt. Bemærkningen om Ligheden, paa hvilken Paastanden om Grønlunds Paternitet ene beror, passer ikke godt til Thieles Udsagn, at Thorvaldsen var sin Moders udtrykte Billed.

En Deltager i den her omhandlede Diskussion gaar saa vidt, at ville hævde, at Thorvaldsen sikkert selv var ganske klar over sin Herkomst, og en anden Indsender mener at finde Støtte herfor i en Anekdote, som Thiele refererer efter Oehlenschläger. Mod saa løst henkastede Paastande vil jeg fremføre de Ord, hvormed afdøde Professor F i n n u r J ó n s s o n afslutter sit Indlæg i Sagen: »Betyder det da intet, at Bertel Thorvaldsen udførte en pragtfuld Døbefont (1827), som han skænkede til Island og nu findes i Domkirken i Reykjavik? Paa den staar (paa Latin) følgende Indskrift: »Dette Arbejde gjorde Albert Thorvaldsen i Rom og skænkede til Island, sine Fædres Land (terræ sibi gentiliciæ) for Pietets Skyld.« Hvorfor skulde han have gjort dette — og med saa bestemte Udtryk — hvis han ikke selv troede paa, at han selv var Søn af Gotskalk Thorvaldsson? Jo vist troede han det, og var det sikkert ogsaa.«

Jeg gør Finnur Jónssons Ord til mine. Hævdvundne Minder indenfor et Folk og Mindedage med hundredeaarige Traditioner bag sig bør der ikke rokkes ved uden absolut afgørende Modbeviser, og til disse hører ikke Arkivhypoteser (et Ord, der pludselig har vundet Indgang), tilfældig Lighed og selvbehagelige Konstruktioner.